

ΚΥΘΡΕΑ Γη της ελιάς και της πορτοκαλιάς

Λίγα μίλια έξω από τη Λευκωσία, βρίσκεται κτισμένη μέσα σ' ένα ολόδροσο καταπράσινο περιβάλλον η κωμόπολη της Κυθρέας.

Σήμερα 17 Ιουλίου, μέρα που η εκκλησία της γιορτάζει τη μνήμη της Αγίας Μαρίας, η Κυθρέα έρχεται πιο ζωντανή στο νου και στην καρδιά, μιας και τέτοια μέρα γιόρταζε η ομώνυμη εκκλησία της. Μια από τις έξι που είχε!

Τριγυρισμένη από λαχανικά, ελαιόδεντρα και εσπεριδοειδή η Κυθρέα αποτελούσε πριν την Τουρκική εισβολή του 1974 έναν επίγειο παράδεισο.

«Λαχανόκηπο της Λευκωσίας», ονόμαζαν την κωμόπολη και δεν είχαν άδικο εκείνοι που την έλεγαν έτσι. Στους δροσρούς της κήπους φύτεωναν όλων των ειδών τα λαχανικά, που μ' αυτά προμηθευόταν η πρωτεύουσα. Τα πιο ονομαστά της ήταν το κραμπί και το κουνουπίδι. Όπως υποστηρίζουν οι Κυθρεώτες, το κουνουπίδι πρωτοβγήκε από τα δικά τους περιβόλια γύρω στα 1600 μ.Χ. κι από κει μεταφύτεύτηκε ύστερα στην Ευρώπη.

ΠΟΛΛΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Η κωμόπολη της Κυθρέας, αποτελείται από έξι ενορίες και είναι γεμάτη εκκλησίες με ιστορική αξία. Οι ενορίες της είναι: Η Αγία Μαρίνα, (ή Σεράγιο), ο Άγιος Ανδρόνικος, ο Αη Γιώρκης, (ή Τζουμαγιά), η Χαρδακιώτισσα, η Συρκανιά και η Χρυσίδα.

Κάθε ενορία έχει τη δική της εκκλησία. Οι πιο πολλές απ' αυτές, έχουν ιστορική αξία. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε πως στην εκκλησία της Αγίας Άννας, υπάρχει ένα εικονοστάσι που χρονολογείται από τον ΙΖ' αιώνα και μια εικόνα που απεικονίζει την Παναγία με το θείο βρέφος κι είναι του 1675.

Η εκκλησία της Παναγίας είναι κτισμένη στα θεμέλια αρχαίου ναού και έχει σαν κυριότερη ιστορική αξία μιαν εικόνα του Αγίου Ιωάννου του βαπτιστή χρονολογούμενη στα 1763.

Μια θαυμάσια τοιχογραφία, του 1720 βρίσκεται επίσης στον Άγιο Ανδρόνικο, ενώ στην εκκλησία της Αγίας Μαρίας, που το κτίσιμο της χρονολογείται στα 1734, υπάρχουν τοιχογραφίες της ίδιας εποχής. Το τέμπλο της ίδιας εκκλησίας προέρχεται από παλιό ναό που χρονολογείται στα 1634.

Πολύ μεταγενέστερη από τις άλλες εκκλησίες της Κυθρέας, είναι η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

Θάταν παράλειψη μιλώντας για τις εκκλησίες της κωμόπολης να μην αναφέρουμε ότι στην εκκλησία της Παναγίας της Χαρδακιώτισσας, φυλαγόταν με πολλή ευλάβεια το λείψανο του Αγίου Δημητρίου, του επισκόπου των Χύτρων.

Κατά την Τουρκική εισβολή, τα λείψανα του Αγίου, κατάφερε και περιέσωσε ο ιερέας της εκκλησίας παπα-Κώστας Παπαναστασίου κι έτσι σήμερα βρίσκονται στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου.

Ο ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟΣ

Ο Κεφαλόβρυσος της «Τζιυρκάς», όπως λέγεται στην τοπολαλιά της Κυθρέας, κατεβαίνει από τα Ριζοβούνια του Πενταδάκτυλου κι σ' αυτόν χρωστά η Κυθρέα τη δροσιά και την πρασινάδα της.

Απ' τη ρίζα του βουνού το νερό, ξεχύνεται άφθονο κι αποτελεί τη μεγαλύτερη πλουτοπαραγωγική πηγή, τόσο της κωμόπολης, όσο και της γύρω περιοχής που ευεργετείται από τα νερά του.

Μεγάλες εκτάσεις λεμονόδεντρα, ελιόδεντρα κι άλλα καρποφόρα δέντρα ξεδίψαγαν με τη δροσιά του, ενώ παλιά ήταν η κινητήρια δύναμη για τους 32 αλευρόμυλους της Κυθρέας.

Οι κάτοικοι της περιοχής για να εξηγήσουν το εντυπωσιακό φαινόμενο του ανεξάντλητου νερού του Κεφαλόβρυσου, έπλασαν γύρω απ' αυτόν διάφορους μύθους και δοξασίες.

Βέβαια εμείς ξέρουμε, πως το Κεφαλόβρυσο της Κυθρέας, όπως και κείνο της Λαπήθου και του Καραβά, πηγάζουν απ' τις

μεγάλες υπόγειες υδατοδεξαμενές που υπάρχουν στα έγκατα του Πενταδάκτυλου. Ο Πενταδάκτυλος είναι γεμάτος από τέτοιες δεξαμενές λόγω της φύσης των πετρωμάτων του, όπως είναι επίσης γεμάτος από υπόγειες σπηλιές με σταλακτίτες.

Το τοπίο γύρω από τον Κεφαλόβρυσο είναι χάσμα οφθαλμών. Όποιος το αντίκρυσε μια φορά, ποτέ δεν το ξεχνά. Μια τσιμεντένια σκάλα σε κατεβάζει απ' το δρόμο κοντά στη ξακουστή νερομάνα της Κυθρέας. Το θέαμα του νερού που τρέχει μέσα από μια χτιστή κιγκλιδωτή καμάρα είναι υπέροχο.

Ένα πλατύ αυλάκι οδηγεί το νερό ανάμεσα σε δυο πετρόχτιστα πεζούλια κι εκείνο γάργαρο, κελαρυστό, κρύο, χαρίζει γύρω τη δροσιά και την ομορφιά του.

Κοντά στην νεροπηγή υπάρχει μια μικρή γραφική πλατεία μ' ένα κεντράκι. Βαθύσκιωτα καταπράσινα πλατάνια την αγκαλιάζουν στοργικά. Ο Πενταδάκτυλος με την πέτρινη όψη του διέπει το τοπίο, ορθώνοντας τον επιβλητικό του ίσκιο, ενώ μερικές πάπιες κολυμπούν, αμέριμνες, παίζοντας με το κρυστάλλινο νερό και αρπάζοντας λαίμαργα τα ψωμάκια που τους ρίχνουν οι θαμώνες του κέντρου.

Η γραφικότητα του τοπίου συμπληρώνεται μ' ένα ξύλινο γεφυράκι, κτισμένο πάνω από το αυλάκι του νερού.

Το νερό του ξακουσμένου Κεφαλόβρυσου διοχετευόταν κατά την Ρωμαϊκή εποχή, από κτιστό υδραγωγείο, στον κάμπο της Μεσσαρίας κι από κει έφτανε στη Σαλαμίνα.

Στην τοποθεσία «Σελλάς» βρίσκονται μέχρι σήμερα υπολείμματα των μεγάλων εκείνων πετραυλάκων, που μαρτυρούν αδιάψευστα την μεταφορά και την παροχή του νερού στην Σαλαμίνα για την ίδρυση της πόλης. Τέτοια υπολείμματα, υπάρχουν ακόμα και στις τοποθεσίες «Κατσουρκάς» και «Άγιος Δημητριανός».

ΟΙ ΧΥΤΡΟΙ

Η Κυθρέα μαζί με τα γειτονικά χωριά της, δεν είναι τίποτε άλλο από την αρχαία πολιτεία των Χύτρων μια από τις πιο ξακουσμέ-

νες πολιτείες του νησιού μας.

Οι αρχαιολόγοι λένε πως η πόλη κτίστηκε από τους Θρακόφρυγες της Μ. Ασίας, πολλά χρόνια προ Χριστού. Οι Θρακόφρυγες έκτισαν κι άλλες πολιτείες στο νησί.

Το πρώτο όνομα των Χύτρων δεν διασώθηκε πουθενά, πρώτον λόγω του αναλφάβητισμού και δεύτερον γιατί δεν είχε ανακαλυφθεί ακόμα μέχρι τότε η γραφή.

Μετά τον Τρωϊκό πόλεμο, πλήθος Ελλήνων μετανάστευσαν στην Κύπρο, οπότε αρχίζει και η ιστορία της περιοχής (1200π.Χ.).

Αρχηγός των μεταναστών ήταν ο Χύτρος, που καταγόταν από την οικογένεια του μυθικού βασιλιά Θησέα.

Από το Χύτρο πήρε η πολιτεία τ' όνομά της που το διατήρησε μέχρι σήμερα, μ' όλο που η τότε πολιτεία καταστράφηκε. Τ' όνομα Κυθρέα, δεν είναι παρά μια κατάληξη από το Χυτρία, Χυτρέα-Κυθρέα.

Μόλις πρωτοπάτησε εκεί ο Χύτρος μαγεύτηκε από την περιοχή και την θρήκη ιδανική! Φυσικό τείχος ο Πενταδάκτυλος πίσω! Τα κοφτερά του βράχια, αποτελούσαν κι οχυρό μα και θαυμάσιο παρατηρητήριο.

Απ' την άλλη το αστείρευτο νερό του Κεφαλόβρυσου, που πρασίνιζε και δρόσιζε τον τόπο, έκαναν τον Χύτρο να δώσει άμεσως διαταγή για το κτίσιμο του νέου βασιλείου, που έμελλε να παίξει σημαντικό ρόλο στην ιστορία του τόπου.

Τα θαυμάσια αρχαιολογικά ευρήματα που ανακαλύφθηκαν από κατοπινές ανασκαφές στην περιοχή μαρτυρούν την ευμάρεια και τη δόξα της πολιτείας.

ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Το 45μ.Χ., οι απόστολοι Παύλος και Βαρνάβας έφτασαν στο νησί για να διδάξουν τον Χριστιανισμό.

Η πολιτεία τώρα μπαίνει σ' ένα καινούργιο στάδιο ζωής.

Οι κάτοικοι της ασπάζονται τη νέα θρησκεία και καταστρέφουν οτιδήποτε ειδωλολατρικό, όπως ναούς, βωμούς, αγάλματα κλπ.

Από τότε μέχρι το 806μ.Χ. βρίσκουμε στους Χύτρος τους πιο πιστούς οπαδούς της Χριστιανικής θρησκείας ενώ μια σειρά

από ευσεβείς επισκόπους διαδέχονται το θρόνο της εκκλησίας της. Ανάμεσα τους ο Δημητριανός, μια εξέχουσα φυσιογνωμία που η εκκλησία μας αργότερα τον κατάταξε στις τάξεις των αγίων.

Γύρω στα 911-12μ.Χ. άρχισαν οι Αραβικές επιδρομές στο νησί. Η Κύπρος μαστιζόταν από τις αλληπάλληλες επιθέσεις των Σαρακηνών που οι ορδές τους κατεδάφιζαν πόλεις και εξολόθρευαν πληθυσμούς.

Εξάιρεση δεν μπορούσαν φυσικά να αποτελέσουν και οι Χύτροι. Οι βάρβαροι κατέστρεψαν και κούρσεψαν ανελέητα τη ξακουσμένη πολιτεία, κι έσυραν αιχμαλώτους τους κατοίκους της, στη Βαβυλώνα - σημερινή Βαγδάτη - για να τους πουλήσουν σκλάβους.

Παρ' όλο που οι Σαρακηνοί δεν αιχμαλώτισαν τον Άγιο Δημητριανό εντούτοις εκείνος ακολούθησε το ποίμνιό του κι οι επιδρομείς τον άφησαν!

Φτάνοντας στη Βαβυλώνα ο Άγιος ζήτησε να δει τον σουλτάνο, και πέφτοντας στα γόνατα με δάκρυα στα μάτια, τον εκλιπάρησε ν' αφήσει ελεύθερο το ποίμνιό του, μια κι οι Κύπριοι κρατούσαν ουδέτερη στάση στις διαμάχες μεταξύ Αράβων-Βυζαντινών και πλήρωναν πάντα τους φόρους τους.

Ο Σουλτάνος πείστηκε από τα λόγια του Δημητριανού κι έτσι έδωσε διαταγή ν' αφήσουν τους αιχμαλώτους Κυπρίους και ταυτόχρονα να τους επιστρέψουν κι όσα τους είχαν αρπάξει.

Ο επίσκοπος Δημητριανός γύρισε μαζί με το ποίμνιό του στην πατρίδα του και πέθανε σε ηλικία 81 χρόνων στις 6 του Νιόβρη, ημέρα που η εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του.

Όταν οι κάτοικοι των Χύτρων γύρισαν στο νησί, δεν ξανάκτισαν την παλιά τους πολιτεία. Διασκορπίστηκαν στην πεδιάδα και για μεγαλύτερη ασφάλεια έκτισαν την Κυθρέα και τα χωριά που την περιβάλλουν.

Με το πέρασμα των χρόνων τόσο η Κυθρέα, όσο και τα γύρω χωριά προόδευσαν και άκμασαν ξανά.

Ξαφνικά όμως το 1974 μια άλλη ορδή βαρβάρων, Τούρκων αυτή τη φορά, ξανάπατησαν τ' άγια χώματα του τόπου μας, και ξαναβεβήλωσαν τις πολιτείες και τα χωριά μας.

Η πεδιάδα της Κυθρέας, όπως και τότε, ξαναγέμισε αδικοχαμένα κουφάρια και σ' όλη τη μισή Βόρεια Κύπρο ξαναζωντάνεψαν τα στοιχειωμένα εγκλήματα αιώνων μαύρων αδικίας και επιβολής του ισχυρού πάνω στον αδύνατο.

Σπαράζει ο Πενταδάκτυλος αλυσσοδεμένος απ' την αδικία. Η νερομάνα του Κεφαλόβρυσου κάθεται στις όχθες του κι αναστενάζει!

Οι ασημόφυλλες ελιές θροίζουν με παράπονο στο κάθε παιγνίδισμα ανέμου π' αναδεύει στα φύλλα τους.

Όμως στην ψυχή βαθειά κρυφοκαίει η ελπίδα για την ώρα του λυτρωμού κι ο πονεμένος λυράρης της Κύπρου που ζει στην προσφυγιά, όσο κι αν τον γονάτισε ο πόνος, τραγουδά για μια καλύτερη μέρα λευτεριάς και δικαίωσης, τούτα τα λόγια.

Κουράγιο Πενταδάκτυλε, με τ' ανοικτό σου χέρι/όσες κι αν μπόρες, βάσανα, ο χρόνος σούχει φέρει/ κι εσύ Κυθρέα της ελιάς, του κάμπου νερομάνα,/Βάστα! Σε λίγο θ' ακουστεί, της λευτεριάς καμπάνα.

Τούλα Κακουλλή